

POLSKIE TOWARZYSTWO OCHRONY PTAKÓW

Regionalne Biuro w Olsztynie;
ul. Murzynowskiego 18; 10-684 Olsztyn

tel./fax. (89) 533-68-66; e-mail.: smenderski@ptop.org.pl

Załącznik nr 5

Olsztyn, 09.12.2019 r.

Znak: **RB-12**

w związku z realizacją zadania będącego częścią projektu: „**Ochrona rybitw i mew w północno – wschodniej Polsce**” o numerze: POIS.02.04.00-00-0023/18, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności w ramach działania 2.4. Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna, oś priorytetowa II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

PODSTAWOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE PROJEKTU „OCHRONA RYBITW I MEW W PÓŁNOCNO – WSCHODNIEJ POLSCE” O NUMERZE: POIS.02.04.00-00-0023/18

Obszar realizacji projektu

Obszary objęte projektem to jedne z najważniejszych ostoi lęgowych rybitw i mew tj. rybitwy rzecznej (*Sterna hirundo*), rybitwy białowąsej (*Chlidonias hybridus*), rybitwy czarnej (*Chlidonias niger*), rybitwy białoskrzydłej (*Chlidonias leucopterus*), mewy czarnogłowej (*Larus melanocephalus*), mewy śmieszki (*Chroicocephalus ridibundus*) na Warmii, Mazurach i Podlasiu. Obszary, na których będą prowadzone działania ochronne to: Żwirownia w Grzybinach, Polder Kwiecewo, Staw w Nerwiku, Staw w Pieckach, Wyspa na jez. Ryńskim (rez. Ptasia Wyspa) oraz Żwirownia w Chodźkach. Głównym zagrożeniem w tych miejscach jest zanik lub brak siedlisk lęgowych dla rybitw i mew, tj.

- a) żwirownia w Grzybinach (siedliska rybitw rzecznych i śmieszek)
- zarastanie istniejącej wysepki trzcina i krzewami
 - zmniejszanie się powierzchni wyspy na skutek osuwania się skarp

W odpowiedzi na istniejące zagrożenia zaplanowano w projekcie:

- usypanie sztucznej wyspy dla rybitw rzecznych i śmieszek o powierzchni 2000 m kw. na bazie istniejących pozostałości wysepki i wypłyceń. Wyspa będzie usypana z piasku i żwiru poprzez

pracę tzw. refulera, czyli ogromnej pompy, która z dna zbiornika pokopalnianego wydobędzie materiał potrzebny do usypania wyspy. Obrzeża wyspy będą zabezpieczone przed rozmywaniem i osuwaniem się poprzez montaż opaski z bali drewnianych, faszyny i narzutu kamiennego.

- utrzymanie otwartego charakteru sztucznej wyspy poprzez coroczne koszenia.

b) polder Kwiecewo (siedliska rybitw czarnych, r. białowąsych i r. białoskrzydłych oraz śmieszek)

- zanik roślinności pływającej (np. rdestu ziemno-wodnego) na skutek długotrwałych niskich temperatur w okresie wczesnowiosennym, co spowodowane jest najprawdopodobniej zmianami klimatycznymi. Roślinność ta powoli zanika z wód polderu, gdyż nie rozwija się wystarczająco bujnie. Na niej gniazda budują rybitwy z rodzaju *Chlionias* sp. (r.czarna, r.białowąsa, r.białoskrzydła)

- ekspansja trzciny na siedliska wodne otwarte

W odpowiedzi na zagrożenia zaplanowano na terenie polderu Kwiecewo:

- montaż 50 platform pływających dla rybitw czarnych. Są to bezpieczne konstrukcje pływające, zapewniające gniazdowanie do 50 par rybitwom czarnym.

c) staw w Nerwiku (siedliska rybitw czarnych)

- niewystarczająco wysoki poziom wody w stawie,

- ekspansja szuwaru trzcinowego i osoki aloesowatej na siedliska otwarte wodne, powodujące zanik żerowisk

- osuwanie się grobli na skutek rozdeptywania przez zwierzęta kopytne (jelenie, sarny) które wykorzystują groblę jako szlak migracyjny

W odpowiedzi na istniejące zagrożenia zaplanowano następujące działania ochronne:

- budowa 2 zastawek wlotowych, dzięki czemu możliwe będzie podniesienie poziomu wody i przywrócenie przyjaznych rybitwom czarnym warunków hydrologicznych,

- bagrowanie 6 ha trzciny i osoki aloesowatej, poprzez mechaniczne usuwanie kłaczy i całych roślin

- zabezpieczenie 100 m kw grobli przed zwierzętami kopytnymi

d) staw w Pieckach (siedliska rybitw rzecznych, śmieszek, mew czarnogłowych)

- niewielka powierzchnia wysp stałych - zagęszczenie ptaków jest tak duże, że dochodzi o gnieźdzenia się w miejscach o dużym ryzyku utraty lęgów,

W odpowiedzi na istniejące zagrożenie zaplanowano na obszarze stawu w Nerwiku:

- rozbudowę istniejącej sztucznej wyspy o ławę z narzutem kamiennym (zwiększenie powierzchni siedlisk dla rybitw rzecznych, zabezpieczenie lęgów przed wypadaniem piskląt do wody)

e) wyspa na jez. Ryńskim (rez. Ptasia Wyspa) - siedliska rybitw rzecznych, śmieszek i mew czarnogłowych

- zarastanie krzewami powierzchni wyspy,

- duża dysproporcja liczebności śmieszek i rybitw, która jest przyczyną agresji śmieszek wobec

rybitw rzecznych,

W odpowiedzi na zagrożenia na terenie rezerwatu przyrody Ptasia Wyspa, zaplanowano:

- wycinkę krzewów na powierzchni 3,4 ha,
- groduzenia 150 gniazd rybitw rzecznych, mające zabezpieczyć pisklęta przed rozchodzeniem się po kolonii i narażaniem się na agresję ze strony śmieszek,

f) żwirownia w Chodźkach (siedliska rybitw rzecznych)

- rozmycie istniejącej wyspy (kolonia lęgowa rybitw rzecznych) na skutek braku zabezpieczonych brzegów wyspy oraz podniesienia się poziomu wody, co spowodowało zanik lęgowych rybitw rzecznych.

W odpowiedzi na istniejące zagrożenia, zaplanowano na terenie żwirowni w Chodźkach:

- usypanie sztucznej wyspy dla rybitw rzecznych i śmieszek o powierzchni 1000 m kw. na bazie istniejących pozostałości wysepki i wypłyceń. Wyspa będzie usypana z piasku i żwiru poprzez pracę tzw. refulera, czyli ogromnej pompy, która z dna zbiornika pokopalnianego wydobędzie materiał potrzebny do usypania wyspy. Obrzeża wyspy będą zabezpieczone przed rozmywaniem i osuwaniem się poprzez montaż opaski z bali drewnianych, faszyny i narzutu kamiennego.
- utrzymanie otwartego charakteru sztucznej wyspy poprzez coroczne koszenia.

Zaplanowane działania

1. Bagrowanie trzciny i osoki na stawie w Nerwiku. Zarastanie trzcina i osoką otwartych siedlisk wodnych w stawie w Nerwiku powoduje zanikanie miejsc lęgowych rybitw czarnych. W celu utrzymania odpowiednich siedlisk niezbędne jest wybagrowanie części roślin wodnych. Polega ono na mechanicznym usunięciu kłaczy trzciny i osoki (koparka) na głębokość 40-60 cm. Jest to metoda w 100% skuteczna, zrealizowana przez PTOPI w poprzednim projekcie dot. ochrony rybitw.
2. Zabezpieczenie grobli w Nerwiku przed zwierzętami. Grobla okalająca staw w Nerwiku jest kluczowym elementem zabezpieczającym staw przed uciekaniem wody. Obecnie na niewielkim odcinku (ok.100 m²) grobla wymaga umocnienia skarpy odpowietrznej, ze względu na szlak migracyjny zwierząt kopytnych. Bez umocnienia grobla może zostać naruszona i przerwana a woda ze stawu spłynie do Strugi Nerwik. Umocnienia w formie ekologicznych mat kokosowych, które stanowią podłoże do rozwoju roślin i stabilizują zbocze. Maty ulegną z czasem rozkładowi, a roślinność, która na nich wyrosła, będzie stanowiła naturalne wzmocnienie grobli.
3. Montaż 70 platform dla rybitw czarnych na stawie w Nerwiku i polderze Kwiecewo. Zadanie ma na celu poprawę warunków gniazdowania dla rybitw czarnych na stawie w Nerwiku (20 szt.) i polderze Kwiecewo (50 szt.). Platformy wykonane będą ze styroduru, materiału używanego do budowy takich platform w Niemczech a w roku 2017 także w Polsce Zachodniej (POIS.02.04.00-00-160/16). Platformy są metodą dobrze znaną i stosowaną już od lat 90-tych XX w. Model platformy zaplanowany w niniejszym projekcie był doskonalony przez Niemców przez 30 lat i obecnie nie ma lepszy rozwiązań.

4. Koszenie wysp w Pieckach i na jez. Ryńskim. Wyspy o stałym charakterze podlegają procesom sukcesji. W celu utrzymania optymalnych siedlisk dla rybitw i mew konieczne jest ich coroczne koszenie. Dzięki temu likwiduje się naloty roślin drzewiastych i stwarza się dogodne warunki do rozwoju roślin zielnych i traw. Działania takie były wykonywane w poprzednim projekcie i są skuteczne, o czym świadczy zajęcie wysp.

5. Wycinka krzewów na wyspie na jez. Ryńskim. Wyspa na jez. Ryńskim, objęta ochroną rezerwatową, to miejsce lęgowe 7-10 tysięcy par śmieszek, 1-12 par mew czarnogłowych i 70-200 par rybitw rzecznych. Powierzchnia wyspy ulega sukcesji roślin drzewiastych, stąd dla utrzymania optymalnych siedlisk ptaków konieczne jest odkrzaczanie raz na kilka lat. Tylko dzięki regularnemu odkrzaczaniu (oraz koszeniu) możliwe jest zachowanie tego miejsca jako stałego lęgowiska rybitw i mew. Wycinki zostaną przeprowadzone po sezonie lęgowym, sprzętem do tego przeznaczonym (kosi spalinowe). Ostatnia wycinka została przeprowadzona w poprzednim projekcie w roku 2013 i przyniosła oczekiwany efekt - powstrzymanie sukcesji. Wycinkę należy jednak powtórzyć, aby zapewnić trwałość siedlisk.

6. Grodzenie gniazd rybitw rzecznych na wyspie na jez. Ryńskim. Na wyspie na jez. Ryńskim gniazduje łącznie ok 10 tys par mew i rybitw. Ogromna dysproporcja pomiędzy liczebnością śmieszki i rybitwy rzecznej powoduje, iż pisklęta rybitw rzecznych są narażone na zjadanie przez śmieszki lub są narażone na ataki śmieszek (po wejściu rybitw rzecznych w areał gniazdowy śmieszek). Poruszanie się piskląt rybitw po kolonii pełnej śmieszek grozi zatem śmiercią lub kalectwem. Rozwiązaniem jest grodzenie gniazd rybitw rzecznych niskimi płotkami, aby ograniczyć rozchodzenie się piskląt rybitw. Metodę wypróbowano testowo w roku 2017 na 38 gniazdach. Ostatnia kontrola pokazała, iż gniazda są wysiadywane (płotki nie przeszkadzają dorosłym rybitwom) a wykute pisklęta przeżyły i nie są pokaleczone. Metoda zatem jest skuteczna.

7. Montaż słupków do powierzchni próbnych. W rezerwacie na jez. Ryńskim znajduje się największa w Polsce kolonia śmieszki licząca nawet 10 tysięcy par. Liczba ta może odbiegać od rzeczywistej, ze względu na trudność w policzeniu tak dużej liczby gniazd. W związku z tym zaplanowano założenie 6 niewielkich powierzchni monitoringowych, które pozwolą na śledzenie zmian w liczebności śmieszek na obszarze wyspy. Do tego niezbędne jest zamontowanie 24 drewnianych słupków o wys. do 1 m, w celu stałego oznakowania 6 pow. monitoringowych. Słupki pozwoliłyby wykonywać liczenia sprawnie a wyniki uzyskane z liczeń pozwoliłyby na śledzenie zmian w liczebności i określanie potencjalnych przyczyn spadku/wzrostu. Jest to skuteczna metoda powszechnie stosowana w badaniu liczebności ptaków liczących.

8. Zakup 10 fotopułapek. Celem zakupu fotopułapek jest przeprowadzenie monitoringu efektów projektu, drapieżnictwa i obserwacji diety ptaków. Fotopułapki będą zamontowane na zarówno na nowo wybudowanych wyspach, jak i istniejących, na których będą prowadzone działania ochronne. Fotopułapki to coraz powszechniejsza metoda badawcza, stosowana u wielu gatunków ptaków.

Jest mało inwazyjna i skuteczna.

9. Zakup 10 nadajników UHF. Zakup nadajników ma na celu przeprowadzenie badań miejsc żerowiskowych rybitw rzecznych, co pozwoli na uzyskanie wiedzy o lokalizacji kluczowych żerowisk dla tego gatunku. Dzięki tej wiedzy można będzie jeszcze lepiej zaplanować ochronę tego gatunku a w konsekwencji doprowadzi to do utrzymania bądź wzrostu populacji.

10. Budowa sztucznej wyspy w Grzybinach i Chodźkach. Zadanie ma na celu odtworzenie dogodnych miejsc gniazdowania rybitw i mew na zbiorniku pokopalnianym w Grzybinach i Chodźkach, przez co zwiększy się liczebność populacji rybitw i mew w północno-wschodniej Polsce. Wyspy będą zbudowane ze żwiru i piasku wydobytego z dna zbiornika pokopalnianego przy użyciu refullera. Obrzeża wyspy będą zbudowane z palisady drewnianej z faszyną i narzutem.

11. Rozbudowa sztucznej wyspy w Pieckach. Celem zadania jest zwiększenie powierzchni do zakładania gniazd przez rybitwy rzeczne i mewy. Obecnie wyspa jest wypełniona gniazdami niemal w 100%, przez co niektóre pary budują gniazda w niebezpiecznych miejscach (blisko brzegu). Rozbudowana wyspa będzie miała łagodne zejścia do wody, co zabezpieczy lęgi przed przypadkowym wypadaniem piskląt.

Zadania 10 i 11 - wykorzystane materiały będą pochodzenia naturalnego (kamień, drewno, piach).